

RAUTALAMMIN LUKION TASA-ARVO JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA

Päivitetty 18.11.2026 / Virpi Uusiperhe
Käsitellään opiskeluhuoltoryhmän kokouksessa 2.12.2026

Sisällys

Johdanto 2
Tasa-arvo 2
Yhdenvertaisuus 4
Rautalammin lukion arvot tasa-arvon tukena 5
Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi 6
Toimenpiteet seksuaalisen häirinnän ja sukupuolen perusteella tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseksi ja poistamiseksi 6
Mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä ja sukupuolen perusteella tapahtuvalla häirinnällä? 6
Rautalammin lukiossa noudatettavat toimintatavat 7
Tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta tiedottaminen 8
Lähteet 8

Johdanto

Viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on sitouttaa henkilöstö ja opiskelijat yhteiseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden edistämiseen. Suunnitelmalla viestitään sekä sisäisille että ulkoisille sidosryhmille lukion arvoista.
Tasa-arvosuunnitelman tarkoituksena on antaa keinoja ja välineitä edistää tasa-arvon toteutumista lukiossa.

Tässä suunnitelmassa esitellään Rautalammin lukion tavoitteet ja tarvittavat toimenpiteet laissa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi ja toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Suunnitelma on laadittu osana opetussuunnitelmauudistusta lukion opetussuunnitelmaa 2021 varten.

Rautalammin lukion tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmänä toimii OHR eli oppilashuoltoryhmä. Se seuraa suunnitelman toteutumista ja päivittää sitä tarvittaessa, vähintään kerran kolmessa vuodessa. Ryhmän koollekutsujana toimii rehtori.

Tasa-arvosuunnittelu tukee oppilaitoksessa tehtävää muuta kehittämistyötä ja lisää sen vetovoimaa aikaansa seuraavana, vastuullisena toimijana. Opiskelijalle tasa-arvotietoisuus on tärkeää sekä oman identiteetin muodostamisessa että muiden ymmärtämisessä.

Tasa-arvo

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettuun lakiin (609/86, muutettu lailla 232/2005 ja myöhemmin 1329/2014) lisättiin vuoden 2005 lain kokonaisuudistuksen yhteydessä säännös oppilaitosten tasa-arvosuunnittelusta. Säännöksen mukaan oppilaitosten on laadittava vuosittain tai vähintään kerran kolmessa vuodessa oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja opiskelijoiden edustajien kanssa. Suunnitelman laatimisen tarkoituksena on edistää tasa-arvoa ja ennaltaehkäistä sukupuolen perusteella tapahtuvaa syrjintää sekä sitouttaa henkilöstö ja opiskelijat yhteiseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden edistämiseen (tasa-arvolain 5 §).

Tasa-arvolaki edellyttää, että tasa-arvosuunnitelma sisältää kartoituksen oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta ja siihen liittyvistä ongelmista. Kartoituksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota tasa-arvon toteutumiseen opiskelijavalinnoissa, opetusta järjestettäessä ja opintosuorituksia arvioitaessa.

Oppilaitoksen tulee paneutua niihin toimenpiteisiin, joilla pyritään seksuaalisen

häirinnän ja sukupuolen perusteella tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen ja sen tulee laatia henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma, jos henkilöstön määrä on säännöllisesti vähintään 30 työntekijää (tasa-arvolain 6 a §). Rautalammin lukiossa tämä työntekijämäärä ei täyty.

Tämä suunnitelma noudattaa tasa-arvolain määritelmiä sukupuoli-identiteetistä ja sukupuolen ilmaisusta.

- Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan tasa-arvolaissa henkilön kokemusta omasta sukupuolesta. Sukupuoli-identiteetti on aina yksilöllinen, eikä se välttämättä ole sama kuin henkilölle syntymässä määritelty sukupuoli.
- Henkilötunnuksesta ilmenevä sukupuoli on ihmisen virallinen, juridinen sukupuoli. Useimpien ihmisten sukupuoli-identiteetti vastaa heille syntymässä määriteltyä sukupuolta. Osa ihmisistä on intersukupuolisia, eli heitä ei pystytä fyysisten ominaisuuksiensa perusteella tulkitsemaan kummankaan binäärisen sukupuolen edustajaksi.
- Transsukupuolisuus tarkoittaa, että syntymässä miespuoliseksi määritelty henkilö voi kokea olevansa nainen tai naispuoliseksi määritelty henkilö voi kokea olevansa mies.
- Transgender tai muunsukupuolinen henkilö ei koe itseään yksiselitteisesti mieheksi tai naiseksi, vaan näiden yhdistelmäksi tai joksikin muuksi.
- Sukupuoleton ei koe samaistuvansa mihinkään sukupuoleen. Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan tasa-arvolaissa sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla.
- Sukupuolen ilmaisu on yksilöllistä. Useimpien ihmisten sukupuolen ilmaisu vastaa heille syntymässä määriteltyä sukupuolta. Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan ainoastaan henkilön sukupuolen ilmentämistä edellä todetulla tavalla, mutta ei esimerkiksi yleisesti henkilön tyylin esiintuomista.
- Henkilö voi toisinaan kokea tarvetta ilmaista esim. pukeutumisellaan eri sukupuolta. Tätä kutsutaan ristiin pukeutumiseksi, ja henkilöstä käytetään käsitettä transvestiitti.
- Transsukupuolisista henkilöistä, transgendereistä ja transvestiiteista käytetään toisinaan yleiskäsitettä transihmiset.

Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan 1.1.2015. Lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä kaikenlaista syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi laissa tarkoitettua

syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Yhdenvertaisuuslaissa kielletään välitön ja välillinen syrjintä, häirintä sekä ohje tai käsky syrjiä jotakuta. Välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaissa:

1. naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella
2. eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä
3. eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.

Välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tasa-arvolaissa:

1. eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella
2. eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perheenhuoltovelvollisuuden perusteella.

Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia. Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Koulutuksen järjestäjällä on velvollisuus arvioida yhdenvertaisuutta myös työantajan näkökulmasta. Työnantajan on yhdenvertaisuuslain 7 §:n mukaan arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista työpaikalla ja työpaikan tarpeet huomioon ottaen kehitettävä työoloja sekä niitä toimintatapoja, joita noudatetaan henkilöstöä valittaessa ja henkilöstöä koskevia ratkaisuja tehtäessä. Edistämistoimenpiteiden on oltava toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Työnantajalla, jonka palveluksessa on säännöllisesti vähintään 30 henkilöä, on myös oltava suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Rautalammin lukiossa tämä henkilömäärä ei täyty.

Rautalammin lukion arvot tasa-arvon tukena

Valtakunnallinen lainsäädäntö ja perustuslain sekä yhteiskunnan yleinen arvopohja toimivat Rautalammin lukion toiminnan lähtökohtina. Lisäksi korostamme paikallisesti lukion toimintaa jäsentävistä arvoista seuraavia:

VÄLITTÄMINEN - Lukiossamme ei jätetä ketään yksin. Jokaiselle yksilölle annetaan tilaa kasvaa ja kehittyä omaksi persoonakseen.

VASTUULLISUUS - Luottamukseen perustuvassa ilmapiirissä kannamme vastuuta toinen toisistamme ja omasta tekemisestämme.

LAADUKKUUS - Opetushenkilökunnan tiedot ja taidot pidetään tasokkaina. Opetusvälineet ovat ajanmukaiset ja koulun tilat modernit ja viihtyisät. Arvioimme toimintamme laatua vuosittain.

Rautalammin lukion teatteri-ilmaisun merkittävän painotuksen kautta yhteistyön tekeminen ja sen merkityksen kokeminen ja ymmärtäminen kaikessa inhimillisessä toiminnassa ovat konkreettisesti esillä.

Rautalammin lukion tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteen kartoitus

Tilanne kartoitetaan joka kevät kaikille opiskelijoille osoitettavalla tasa-arvo-ja yhdenvertaisuuskyselyllä, jonka suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista vastaa opiskeluhuolttoryhmä rehtorin johdolla.

Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi

Opettaja kiinnittää huomiota siihen, että hän kohtelee kaikkia sukupuolia tasa-arvoisesti.

Sukupuolen, etnisen taustan, vakaumuksen, vamman ja varallisuuden suhteen tapahtuvan syrjinnän tiedostaminen ja tarvittaessa omien toimintatapojen muuttaminen.

Sukupuoli- ja heteronormeista poikkeaminen pidetään turvallisena ja hyväksyttynä.

Toimenpiteet seksuaalisen häirinnän ja sukupuolen perusteella tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseksi ja poistamiseksi

Mitä tarkoitetaan seksuaalisella häirinnällä ja sukupuolen perusteella tapahtuvalla häirinnällä

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Seksuaalinen häirintä voi olla esim.

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset
- pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värittyneet kirjeet,

puhelinsoitot, viestit eri kanavien kautta tai sähköpostit
- fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset, - siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esim. raiskaus tai sen yritys.

Sukupuolen perusteella tapahtuvalla häirinnällä tarkoitetaan henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. (tasa-arvolaki 7 §)

- Opettaja kiinnittää huomiota siihen, että hän kohtelee kaikkia sukupuolia tasa-arvoisesti
- Sukupuolen, etnisen taustan, vakaumuksen, vamman ja varallisuuden suhteen tapahtuvan syrjinnän tiedostaminen ja tarvittaessa omien toimintatapojen muuttaminen
- Sukupuoli- ja heteronormeja tarkastellaan kriittisesti ja niistä poikkeaminen tehdään turvallisemmaksi

Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella (yhdenvertaisuuslaki 6§ 2004/21).

Rautalammin lukiossa noudatettavat toimintatavat

Kiusaaminen on

Kiusaaminen on yksi väkivallan muoto. Se voi olla joko henkistä tai fyysistä yksilöön kohdistuvaa negatiivista (suoraa tai epäsuoraa) toimintaa, jolle on tyypillistä toistuvuus ja usein myös eskaloituminen. Henkistä väkivaltaa on mm. haukkuminen, kiusaaminen, kiristäminen, nettikiusaaminen, opiskelijan eristäminen sosiaalisesti, tahallinen välinpitämättömyys, uhkailu sekä valheellisen tiedon levittäminen - kaikki minkä yksilö kokee olevan kiusaamista.
Fyysisessä kiusaamisessa rikotaan toisen fyysistä koskemattomuutta. Se voi ilmetä mm. lyömisenä, tönimisenä, liikkumisen estämisenä, kuristamisena tai potkimisena. Se voi olla myös toisen omaisuuden vahingoittamista, kätkemistä. Vaikka kehoon ei jäisi fyysisen kiusaamisen seurauksena jälkiä, se rikkoo yksilön oikeutta päättää omasta kehostaan. Kiusaamista on myös opiskelijoiden opettajiin ja muuhun henkilökuntaan kohdistuva edellä mainittu toiminta, tai henkilökunnan toiminta toisia kohtaan.

Kiusaaminen on usein monimutkainen ryhmäilmiö, jota ei ole helppo havaita. Siihen liittyy eri rooleja, mm. kiusaajat, kannustajat ja hiljaiset hyväksyjät. Toisinaan kiusaajan ja kiusatun roolit voivat olla samalla yksilöllä.

Kiusaamisen ennaltaehkäisy

Rautalammin lukion menettelytavoista kerrotaan huoltajille eri tiedotuskanavien kautta (mm. vanhempainillat). Rehtori tiedottaa koko koulun henkilöstölle menettelytavoista.

Kiusaamisen ja häirinnän tilanne kartoitetaan vuosittain hyvinvointikyselyssä. Kyselyjen tulokset käsitellään yhteisöllisessä opiskeluhuoltohuoltoryhmässä.

Kaikki koulun työntekijät ovat velvollisia puuttumaan näihin tilanteisiin. Jokainen lukiolainen on omalta osaltaan vastuussa työilmapiiristä ja hyvinvoinnista.

Häirintä

Häirinnässä on kyse ihmisarvoa loukkaavasta käyttäytymisestä. Häirintää voivat olla esim. puheet,
sähköpostiviestit, ilmeet, eleet tai epäasiallisen materiaalin esille laittaminen tai muunlainen viestintää.
Seksuaalinen häirintä sanoin, elein tai teoin katsotaan vakavaksi kiusaamiseksi ja siihen puututaan välittömästi.

Seksuaalinen hyväksikäyttö on aina vakava rikos ja viranomaisasia. Sen käsittelyyn tulee ottaa alusta alkaen mukaan sekä poliisi ja alaikäisen kohdalla lastensuojelun työntekijät. Lastensuojelulain 25§:n mukaan lapseen kohdistuneeseen seksuaalirikoksen epäilystä on ilmoitettava suoraan poliisille ja lisäksi on tehtävä lastensuojeluilmoitus.

Mikäli koulussa on tapahtunut hyväksikäyttö tai sen epäily tulee esille, siitä tulee tiedottaa rehtorille, terveydenhoitajalle ja/tai kuraattorille. Asian nopea käsittely on tärkeää lisävahinkojen estämiseksi.

Koululla on velvollisuus osallistua tarvittaessa myös kouluyhteisön ulkopuolella tapahtuneeseen asian selvittämiseen ja jatkohoitoon yhteistyössä muiden viranomaistahojen kanssa. Koulun rooli on tärkeä jatkohoidon onnistumisen kannalta.

Väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän käsittely

Väkivalta, kiusaaminen ja häirintä ilmiöinä käsitellään koulun yhteisöllisessä opiskeluhuoltoryhmässä. Ryhmänohjaaja käsittelee kiusaamista oman ryhmänsä kanssa.

Toimintaohje väkivallan, kiusaamisen ja häirinnän käsittelyyn yksilötasolla

- Se henkilö, joka näkee tai saa tietää väkivallasta, kiusaamisesta tai häirinnästä puuttuu tilanteeseen välittömästi.
- Asia viedään eteenpäin lääkärille, kuraattorille ja/tai terveydenhoitajalle. Käsitellyt asiat kirjataan.
- Jos toiminta osoittautuu laajemmaksi tai vakavammaksi tai jatkuu edelleen, asian käsittelyyn kootaan monialainen asiantuntijaryhmä.
- Sekä alaikäisen uhrin että tekijän huoltajiin otetaan yhteyttä.
- Seuranta on tärkeää, jotta kyseinen toiminta saadaan varmasti loppumaan.
- Mikäli koulun keinoin väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää ei saada loppumaan, otetaan yhteys poliisiin ja alaikäisten kohdalla lastensuojeluun. Lastensuojelulain 25§:n mukaan mm. opetustoimen palveluksessa olevalla henkilöllä on ilmoitusvelvollisuus lastensuojeluviranomaisille, jos hän virkaa tai tointa hoitaessaan on saanut tietää lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää mahdollista lastensuojelun tarpeen selvittämistä. Väkivalta – ja seksuaalirikosepäilyissä on velvollisuus tehdä salassapitosäännösten estämättä ilmoitus poliisille.

- Kun kyse on pahoinpitelystä, asia annetaan poliisin tutkittavaksi.
- Sivistystoimenjohtajalle asia menee, jos tulee harkittavaksi opiskelijan määräaikainen erottaminen koulusta.

Tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta tiedottaminen

Tästä tasa-arvosuunnitelmasta tiedotetaan koko henkilökunnalle ja opiskelijoille heti tämän suunnitelman hyväksymisen jälkeen. Suunnitelmasta tiedotetaan myös sidosryhmille.

Suunnitelma esitellään kaikille opiskelijoille ryhmänohjauksessa. Tasa-arvosuunnitelma on nähtävillä koulun kotisivuilla.

Lähtökohta on, että jokaisen opiskelijan tulisi saada käsitellä näitä asioita ainakin kerran lukio opintojensa aikana. Suunnitelma sisällytetään osaksi opetussuunnitelmaa ja koulun toimintasuunnitelmaa.

Koulun toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma laaditaan kerran kolmessa vuodessa ja päivitetään vuosittain.

Lähteet

www.finlex.fi
www.oph.fi